

Padělek vzácné průsvítky

V naší rubrice jsme se postupně zabývali padělkami přetisků, razítek, zoubkování, barev, celistvosti a řadou dalších, dnes se ale podíváme na takový, jaký jsme dosud neprobírali – na padělek průsvítky. Předložen mi byl v průběhu února a je důkazem, že cokoli padělat lze, také padělatelé zfalšují. Opatrnost je tedy namístě i tam, kde bychom nějakou nekalost nečekali. Konkrétně tato známka prošla rukama několika zkušených sběratelů, aniž by vzbudila jejich podezření, a nakonec byla prodána za více než čtyřicet tisíc korun!

FRANTIŠEK BENEŠ

Jde o hodnotu 2 Kč emise Praha–Tatry 1926, Poř. č. 225, se svislou průsvítkou v poloze 1. Jde o jednu z nejvzácnějších československých známek, o níž už Hirsch a Franěk v knize Čs. známky (Borový, 1935, s. 294) píšou: „Tisk z plochých desek připouštěl též použití archů rozřezaných na příč směru průsvítky. Se svislou průsvítkou 1. a 4. polohy bylo skutečně zjištěno několik kusů známky 2 Kč. Fakt, že oba dosud známé kusy 2 Kč s průsvítkou 1 jsou značně pošinuté, nasvědčuje domněnce, že pocházejí z téhož archu a že se svislými průsvítkami bylo vytištěno jen několik archů. Podobně jako známky s obrazem presidenta Masaryka se svislou průsvítkou mají i tyto známky jiný formát, než známky s průsvítkou vodorovnou. Potištěná plocha známek měří 33 1/4 x 21 1/2 mm s průsvítkou svislou, 34x21 mm s průsvítkou vodorovnou.“

Důvodem rozdílné velikosti známkového obrazu je skutečnost, že čs. známky zhotovované ocelotiskem v té době byly tištěny na navlhčený papír, „aby změkkl a byl snáze vtlačěn do prohloubených čar tiskové desky a přijímal z nich barvu.“ Potištěný papír se poté usuší, opatří lepem a ozoubkuje (Hirsch a Franěk, s. 42).

Papír navlhčený před tiskem se poněkud roztáhl a po usušení opět smrští, a to v závislosti na postavení vláken v pruhu papíru (v našem případě se smršťoval rovnoběžně s postavením stonků průsvítky). V důsledku toho došlo ke změně velikosti obrazu známky, a to na šířku, nebo naopak na délku, jak dobře vidíme např. na známkách I. typu 1 až 5 Kč TGM 1925. Se vzácnou svislou průsvítkou 1 – 4 je obraz užší a vyšší, s běžnou vodorovnou 5 – 8 naopak širší a nižší. Zkušení sběratelé to poznají na první pohled a z balíčkového materiálu dovedou vybrat úzké exempláře, aniž by museli prohlížet jejich průsvítku.

Stejně je to u známky 2 Kč Praha 1926, u níž stojí za to pozorně prohlížet i haléřové razítkované položky. Pravděpodobnost nálezu je sice malá (známek se svislou průsvítkou bylo zhotoveno jen nepatrné množství a hledaly je už generace našich předchůdců), ale ne vyloučená. Jeden filatelista mi nedávno vyprávěl, že úzkou známku 2 Kč objevil na burze na starém albovém listu, kde nepovšimnuta mezi řadou běžných exemplářů stejně hodnoty přecházela desítky let, i když ji v průběhu té doby jistě vidělo mnoho dalších sběratelů.

I když od doby objevu svislé průsvítky uplynulo hodně vody a počet dvou Hirschem a Franěkem uvá-

děných kusů je jistě překonán dalšími nálezy, v naprosté většině sbírek tato rarita beznadějně chybí. Je tedy po nich poptávka, ta vyvolává nabídku, a když není kde brát, padělatelé rádi „vypomohou“ svými výrobky. Jeden máme před sebou a nyní se na něj společně podíváme.

Už při zběžné prohlídce musíme konstatovat, že se výrobce neobtěžoval studiem literatury – zcela pomínil skutečnost, že dosud známé kusy s průsvítkou 1 mají značně decentrované zoubkování. Už jsme citovali Hirsche a Franěka, že „oba dosud známé kusy 2 Kč s průsvítkou 1 jsou značně pošinuté“, což potvrzuje i vyobrazení v katalogu Pofis ČSR I.

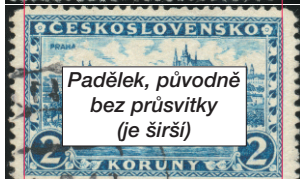
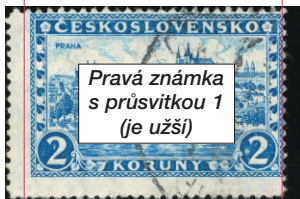

ODLIŠNÉ POLOHY PRŮSVÍTKY (svislé)

Vzácně se vyskytuje známka 225 se svislou průsvítkou P1 nebo P4.

	P1	P4	
			
známka 225 s P1	**	*	☉
225 2 Kč modrá.....P1	—	—	70.000
.....P4	—	—	100.000

Pro svůj výrobek naopak vybral exemplář dobře centrováný – samozřejmě bez průsvítky (tedy známku Poř. č. 229). Protože neměl pro srovnání pravou známku se svislou průsvítkou, při výběru exempláře k padělení netrefil ani správný odstín, ale to nakonec není tak důležité, protože modrá barva je obecně poněkud nestabilní a u razítkovaného exempláře mohlo dojít k nezáměrnému (i záměrnému) působení vlivů, které jej mohly změnit. Otázku rozměru obrazu známky padělatel pomínil zcela, dokonce se ani nepokusil najít exemplář s nahodile posunutou svislou perforací, který by alespoň zdánlivě vypadal užší. Suma sumárum, máme před sebou kus, o němž už při pohledu na přední stranu můžeme prohlásit, že musí mít buď běžnou vodorovnou průsvítku, nebo je bez průsvítky.

Nyní jej otočme a prohlédneme si jeho zadní stranu. Ani jej nemusíme přikládat na tmavý podklad a i tak vidíme, že na papíru jasně vystupuje

obrys průsvitky lipové listy, ve svislé poloze 1. Při bližší prohlídce však zjistíme, že průsvítka, tedy zeslabená místa v papírové hmotě, se jeví jinak, než u standardních známek. U těch jsou okraje kresby neostře a plynule přecházejí ze zeslabené plochy do plochy standardně silné. Je to důsledek výrobního postupu, kdy je původní papírová kaše (tedy směs vláken, plnidel a vody) postupně vysušována a na vznikající list či pruh papíru tlačí egutér (síta z drátků uspořádaných do tvaru obrazu průsvitky), který papír v místě kontaktu zeslabuje. Protože je papírovina ještě mokrá a vláčná, hmota se v místě tlaku rozestoupí a okraje zeslabení výrazně neohraničuje.

Padělatel však byl v jiné situaci. Samozřejmě přesně nevíme, jakou metodu použil, ale můžeme odhadovat, že papír známky bez průsvitky nejspíš rovněž navlhčil, nemohl však dosáhnout patřičného stupně jeho rozmočení (rozpadl by se obraz známky). Pak rydlem s širší špičkou do zadní strany známky vytlačil (vyryl) linie průsvitky, které si buď slabě předkreslil, nebo pracoval např. přes slabý průsvitný papír. Ve snaze zeslabit papír v místě linií průsvitky, vytlačil část papíroviny na její okraje, kde vytvořila silnější vrstvu, která padělanou průsvitku zřetelně orámovala. To je dobře vidět v průhledu (obr. dole) i při pohledu šikmo.

Samozřejmě není vyloučeno, že padělatel postupoval jinak, důsledkem je však v každém případě zmíněné orámování. Samotná kresba průsvitky není provedena přesně a ve velkém zvětšení (na ploché obrazovce monitoru) můžeme pozorovat odchylky od průsvitky pravé.

Značka Gilbert na zadní straně je otřetěna ve správné poloze, podle mého názoru však není pravá (stejně jako otisk číslice 1).

Co říci závěrem? Seznámili jsme se s padělkem, který ohrožuje jen nejužší možnou množinu známek ČSR I – právě a jen hodnotu 2 Kč Praha 1926. Ta jediná je totiž známa ve třech provedeních – na papíru s průsvítkou vodorovnou i svislou, a zároveň na papíru bez ní, z něž lze vzácnou variantu padělat. Známkou jsem po prohlídce označil na zadní straně razítkem Padělek – a snad už tedy nikoho neohrozí. To ale neznamená, že bychom mohli polevit v ostražitosti – tento exemplář totiž samozřejmě nemusí být jedináčkem!

To ale není jediné poučení plynoucí z tohoto případu. Obdobně, jako se při vyschnutí smršťoval papír s průsvítkou, smršťoval se i papír bez průsvitky. Pokud i u něj došlo k nesprávnému vložení archů papíru do tiskového lisu, vznikly známky s odlišnou velikostí kresby. Protože nemají průsvitku, na které je to dobře vidět, nezbudily pozornost sběratelů. Samozřejmě jde pouze o úvahu – ale, kdo ví? Pokud by byla správná, přivedl nás případ s popsaným padělkem možná na stopu objevu, který by změnil katalogizaci této i dalších emisí. Prohlédněte tedy pozorně své neupotřebené i upotřebené známky bez průsvitky a pokud narazíte na výrazně užší exemplář kterékoli hodnoty (2, 3, 4 a 5 Kč), napište nám o tom!

Ale pozor, i když takovou známku naleznete, není vyhráno. „Kutilové“ už za první republiky s běžnými razítkovanými známkami dělali různé pokusy (vařili je, smršťovali a různě natahovali), aby vyrobili „z olova zlato“, v našem případě z haléřové položky dobře prodejnou zajímavost. My se ale umíme bránit – a stačí nám k tomu logická úvaha. Zoubkování bylo totiž prováděno až jako poslední operace, po uschnutí papíru, jehož předchází smršťení na jeho rozměr nemá vliv: u obou formátů je stejný. Proto je třeba věnovat pozornost nejen rozměru obrazu známky, ale i její perforaci, která v případě dodatečné manipulace bude samozřejmě rovněž změněna.

Ať už naleznete raritu nebo podezřelý exemplář, rádi s vaším objevem seznámíme ostatní čtenáře Filatelie.

